Indian Journal Of History and Archaeology

INDIAN JOURNAL OF HISTORY AND ARCHAEOLOGY
ISSN (e):2582-225X
Vol-4, Issue -3, September-October, 2022,
PageNo,56-62
Peer Reviewed Journal, Referred Journal

IJHA JOURNALS www.IJHA.IN

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮಾದರಿಗಳು

ಗುರುಪ್ರಸಾದ್ ವಿ ಡಿ.[1]

ಒಂದು ದೇಶದ ಅಥವಾ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವರಮಾನದ ಹೆಚ್ಚಳ ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚಿದ ಆದಾಯದ ವಿತರಣೆಯ ಮೂಲಕ ಸುಖೀ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎನ್ನಬಹುದು[1] ಆದರೆ ಕೇವಲ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯದ ಹೆಚ್ಚಳ ಹಾಗೂ ತಲಾ ಆದಾಯದ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನಷ್ಟೇ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದರೆ ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸಂಕುಚಿತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳನ್ನೂ (ಬಡವರು, ಶ್ರೀಮಂತರು,ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದವರು, ಮಹಿಳೆಯರು, ಪರಿಶಿಷ್ಟರು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರು),ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ (ಹಿಂದುಳಿದ, ಮುಂದುವರಿದ, ರಾಜಧಾನಿ ಪ್ರದೇಶ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳು), ಎಲ್ಲಾ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ (ಕೃಷಿ, ಉದ್ದಿಮೆ, ಸೇವಾ ವಲಯ ಆಡಳಿತ ಇತ್ಯಾದಿ) ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಲಿಂಗಗಳನ್ನೂ (ಮಹಿಳೆಯರು, ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಲಿಂಗಿಗಳು) ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.[2]

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 1947 ಕ್ಕೂ ಮೊದಲೂ ಈಗಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಏಕರೂಪ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳು ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ಪಥನದೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಏಳಿಗೆಗೆ ಬಂದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 1399ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವು ಒಂದು. 1761 ರಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರ ಅಸಮರ್ಥತೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹೈದರಾಲಿಯು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. 1761 ರಿಂದ 1799 ರವರೆಗೆ ಹೈದರ್ ಹಾಗೂ ಟೀಪು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವಿರೋದದ ನಡುವೆಯು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು.

4ನೇ ಆಂಗ್ಲೋ–ಮೈಸೂರು ಯುದ್ದದಲ್ಲಿ ಟೀಪು ಸೋತು ಮಡಿದ ನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷರು ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಲವು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ವಿವಿದ ಆಡಳಿತಗಳಿಗೆ

---

[1].**ಸಂಶೋದಕರು, ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು**

ಒಳಪಡಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ತರದ ಭಾಗಗಳು ಮರಾಠರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವು. ಬ್ರಿಟೀಷರು 1818 ರಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆಗಳಿಂದ ದಾರವಾಢ, ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಾಂಬೆ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿದದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು 1800 ರಲ್ಲಿ ಮದರಾಸು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು 1862ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡೆಂದು ವಿಭಾಗಿಸಿ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಾಂಬೆ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮದರಾಸು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಕೊಡಗು ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು 1834ರಲ್ಲಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಮದರಾಸು ಗವರ್ನರ್ ನೇತೃತ್ವದ ಚೀಫ್ ಆಫ್ ಕಮಿಷನರ್ ವಶಕ್ಕೆ ನೀಡಿದರು. ಹಾಗೂ ಗುಲ್ಬರ್ಗ, ರಾಯಚೂರು ಮತ್ತು ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನೀಡಿದರು. ಹಾಗೂ ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಒಡೆಯರಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು.[3]

ಹೀಗೆ ವಿವಿದ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿದ ರೀತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು (ಟಿ.ಆರ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ್‌ರವರು ಗುರುತಿಸಿರುವಂತೆ) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 3 ರೀತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿಗಳಿದ್ದವು.[4]

1.ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ (ಸರ್ ಎಮ್ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ) ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ

2.ಕರ್ನಾಟಕದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ

ಅ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ

ಬ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ

3.ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ

ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೂರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಿಧದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆದದ್ದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. 1881 ರಿಂದ 1950ರ ವರೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ ಶಾಂತಿ ಸಮೃದ್ಧತೆ, ಸೌಹಾರ್ದತೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೆ, ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶವು 1850–1947 ರವರೆಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿತು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಬರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿತು.

ಭೂಮಾಲಿಕತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ರೈತಾಪಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದ್ದರೆ ಬಾಂಬೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ದತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಆದರೆ ಹೈದರಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಳಿಗಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿತ್ತು . ಈ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಎಸ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್

ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಹೀಗಿವೆ. "ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಒಡೆತನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದಂತಹ ಅಸಮತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಅಂದರೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇತ್ತು ಎಂದಲ್ಲ, ಭೂಮಿ ಸಮನಾಗಿ ಅಲ್ಲವಾದರೂ ಉಳುವವರಲ್ಲಿಯೇ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು"[5] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಮೂರೂ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿಗಳಿದ್ದುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

1.ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ

ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿತ್ತು. ಇದು 'ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ಕೂಸು' ಎಂದು ಬ್ಯೂರ್ನ್ ಹೆಟ್ನೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.[6] ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಅನುಕೂಲ ಸ್ಥಿತಿಯಿತ್ತು. ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಆರಂಭವಾದವು ಟಿ. ಆರ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ರವರು 1881ರಿಂದ 1950ರವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು "ಸರ್. ಎಮ್ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ" ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ.[7] ಸರ್. ಎಮ್ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ ಎನ್ನುವದು ಸರಿಯಾಗಿ ಅಮೇರಿಕಾ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಜರ್ಮನಿ, ಜಪಾನ್ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳು ತಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕತೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಂದು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಾದರಿಯೇ ಅದಾಗಿತ್ತು. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ವರಮಾನದ ಏರಿಕೆಗಳು ಉತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿನ ಏರಿಕೆ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಬಡತನ, ಹಸಿವು, ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸರ್ ಎಮ್ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು

1881 ರಿಂದ 1947 ರವರೆಗೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆಡಳಿತವಿತ್ತು. ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನ ದಿವಾನಗಿರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೆವಿನ್ಯೂ ಸಂಗ್ರಹ ಕ್ರಮ ಸುವ್ಯಸ್ಥಿತಗೊಂಡಿತು. ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಸುವರ್ಣಯುಗವನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಸರ್. ಎಂ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ದಿವಾನ ಪದವಿಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರೀಕರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿದರು. ಪೌರಸ್ತ್ಯವಾದ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದ, ಕೈಗಾರೀಕರಣ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ತನ್ನ ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿತು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕೆಲವು ಹೆಗ್ಗುರುತುಗಳು.[8]

1881– ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಜನಪ್ರತಿನಿದಿ ಸಭೆ

1904– ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಜಲವಿದ್ಯುತ್ ಯೋಜನೆ

1916– ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

1915– ದಲಿತ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ

1913– ಮೈಸೂರು ಬ್ಯಾಂಕ್

1911– ಮೈಸೂರು ಎಕನಾಮಿಕ್ ಕಾನ್ಫರೆನ್ಸ್ – ಮಹರಾಜ ನಾಲ್ವಡಿಯವರು ರಾಜ್ಯದ ಕೃಷಿ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂದಿಸಿದ ಹಲವು ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ನಿವಾರಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ದರಿಸಲು 1911 ರಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಷತ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.[9] ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಷತ್ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಜನಪ್ರತಿನಿದಿಗಳಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದು ಇದಕ್ಕೆ ದಿವಾನರು ಅದ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ, ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯರು ಉಪಾದ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು.

1892– ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್

2.ಕರ್ನಾಟಕದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ

ಅ .ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ :

ಕರಾವಳಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಉಡುಪಿ, ಕಾಸರಗೂಡು, ಮಂಗಳೂರು ಹಾಗೂ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶವಾದ ಬಳ್ಳಾರಿಯು ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಭಾಗಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಕಸುಬು ಕೃಷಿ. ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಾಲೀಕತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರವು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕೃಷಿಯು ಕೇವಲ ಕಂದಾಯ ತರುವ ಮೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಗೋದಾವರಿ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿ ನೀರಾವರಿಯಿಂದ ರೈತರ ಆದಾಯ ಏರಿಕೆಯಾಗುತಿತ್ತು. ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೋ ಇಲ್ಲಿ ರೈತಾಪಿ ಭೂಮಾಲೀಕತ್ವವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿ ಮದ್ಯವರ್ತಿಗಳ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರವಾಗಿತ್ತು.[10]

ಒಂದು ಕಡೆ ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿಗಳು ಕೃಷಿಯ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವೃತ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತ ಫಲವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣವು ಸಮಾಜದ ಕೆಳಸ್ತರದವರಿಗೂ ದೊರೆಯತೊಡಗಿತು. 1863 ರಲ್ಲಿ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ "ದಿ ಮದರಾಸ್ ಎಜುಕೇಶನ್ ಆಕ್ಟ್" ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲಾಯಿತು.[11]

ಬ. ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ :

19ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ 'ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ' ಎಂಬುದು ಒಂದು ಛಿದ್ರಗೊಂಡ ಭೌಗೋಳಿಕ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ಘಟಕ. ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ.[12] ಕರ್ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ವಿಜಾಪುರ, ಧಾರವಾಡ, ಉತ್ತರಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅದನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಮರಾಠ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತಿತ್ತು ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರವು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ

ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದು, ಮರಾಠಿಯು ಪ್ರಧಾನ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದವೋ, ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದವೋ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತ ಯಾವ ಗಮನವನ್ನೂ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎನ್ನುವುದು ಅಲ್ಲಿ ಆದ್ಯತೆಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಆರಂಭವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು ಆದರೆ ಅವು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿದ್ದವೇ ವಿನಾಃ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ 19ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರ, ದಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ತೀವ್ರವಾದ ಬರಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿದವು.[13]

3.ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ :

ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೀದರ್, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ(ಯಾದಗಿರಿ), ರಾಯಚೂರು(ಕೊಪ್ಪಳ), ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಟೀಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಮರಣದ ನಂತರದಿಂದ ಹಿಡಿದು 1956ರ ವರೆಗೂ ಅವು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. 1724ರಲ್ಲಿ ನಿಜಾಂ ಅಲಿಖಾನ್ ನಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನವು 1948ರವರೆಗೂ ಅಸ್ಥಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 85% ಪ್ರಜೆಗಳು ಹಿಂದುಗಳಾಗಿದ್ದರೆ, ಮುಸ್ಲಿಮರ ಪ್ರಮಾಣ ಕೇವಲ ಶೇ 10–15 ರಷ್ಟು. ಅಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ನಿಜಾಮ ಅರಸನಾಗಿದ್ದರೆ ಹಿಂದುಗಳು ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗ ಶೇ 22 ರಷ್ಟಿದ್ದು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಶೇ 12 (21ಲಕ್ಷ) ರಷ್ಟಿತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ ಇತ್ತು. ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಿಶೇಷತೆಯೆಂದರೆ ಇದು ನೇರ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ, ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿತ್ತು.[14] ಇದು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಮೊದಲ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು ಹಾಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲಾ ಆಗು–ಹೋಗುಗಳ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನಿಯಂತ್ರಣವಿತ್ತು. ಸಾಲಾರ್ ಜಂಗ್ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಿವಾನರಾಗಿ ಸುಮಾರು 40 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದರು. ಇವರ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆದವು. ಶಿಕ್ಷಣದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದ್ದರಿಂದ ಇವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದ್ದಿಮೆಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರ, ನಾಗರಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ತೀವ್ರ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡವು.[15]

ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ರೆವಿನ್ಯೂ ಸಂಗ್ರಹ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಅತಿದೊಡ್ಡ ರಾಜ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು 144.36 ಲಕ್ಷ ಮತ್ತು ರೆವಿನ್ಯೂ ಸಂಗ್ರಹ ವಾರ್ಷಿಕ ರೂ 842.72 ಲಕ್ಷ. ಅಂದು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ 65.57 ಲಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅದರ ರೆವಿನ್ಯೂ ಸಂಗ್ರಹ 354.41 ಲಕ್ಷ. ಇದು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ

ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ. ಇಲ್ಲಿದ್ದುದು ಒಂದು ರೀತಿಯ ನಿರಂಕುಶ ಆಡಳಿತ. ಇಲ್ಲಿ ಜನರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ, ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದುದು ಉಳಿಗಮಾನ್ಯ ಉತ್ಪಾದನಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ.[16]

ಒಟ್ಟು ಸಾಗುವಳಿ ಭೂಮಿ – 531 ಲಕ್ಷ ಎಕರೆ

ಕಂದಾಯ ಭೂಮಿ – 300 ಲಕ್ಷ ಎಕರೆ

ಜಾಗೀರುದಾರರ ಭೂಮಿ – 150 ಲಕ್ಷ ಎಕರೆ

ನಿಜಾಂ ಸ್ವಂತ ಭೂಮಿ – 80 ಲಕ್ಷ ಎಕರೆ

ಒಟ್ಟು ಸಾಗುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ 56.60 ರಷ್ಟು ಕಂದಾಯ ಭೂಮಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಉಳಿದ ಶೇ 43.49 ರಷ್ಟು ಭೂಮಿಯು ಜಮೀನ್ದಾರರು ಮತ್ತು ನಿಜಾಮನ ಸ್ವಂತ ವಶದಲ್ಲಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಉಳಿಗಮಾನ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆದಿರಬಹುದು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿಗಳಿದ್ದವು ಎಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಅಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ, ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಭೌಗೋಳಿಕ ಅಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ತನ್ನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದಾಗಿ "ಮಾದರಿ ರಾಜ್ಯ" ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ದಿವಾನರುಗಳ ಹಾಗೂ ಒಡೆಯರುಗಳ ಸಮರ್ಥವಾದ ಆಳ್ವಿಕೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ನಿರಂಕುಶ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ–ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ ಇತ್ತು. ನಿಜಾಮರು ಪ್ರಜೆಗಳ ಆಶೋತ್ತರಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ನೀಡದೆ ತಮ್ಮ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೇ ಭೂಮಿಯು ಸಹ ಉಳುವವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹಂಚಿಕೆಯಾಗದೇ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಉಳಿಗಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಂತಿದ್ದು ತೀರಾ ಹಿಂದುಳಿದಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ಸಹ ಆ ಪ್ರದೇಶ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವಿಕೆಗೆ ನಿಜಾಮರ ಅಸಮರ್ಥ ಆಳ್ವಿಕೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಜೊತೆಗೆ ಬಾಂಬೆ ಮತ್ತು ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ ಇತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಳ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದಾಗಿಯು ಸಹ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಮಧ್ಯಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ಗ್ರಂಥಋಣ

1. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯಗೌಡ ಹೆಚ್. ಆರ್ ಪ್ರೌಢ ಕರ್ನಾಟಕ ಆರ್ಥಿಕತೆ, ಮೈಸೂರು ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, 2016, ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ 32.

2. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ. ಆರ್ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಜಿಕ ನ್ಯಾಯ, ಗಾಯತ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ, 2014, ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ 1.

3. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್. ಮತ್ತು ಸುರೇಂದ್ರರಾವ್ (ಸಂ), ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಮಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳು, (ಸಂಪುಟ 10), ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2016, ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ 45

4. ಅದೇ. ಪು 50

5. ಅದೇ. ಪು 48

6. ಬ್ಯೂರ್ನ್ ಹೆಟ್ನೆ , ದಿ ಪೊಲಿಟಿಕಲ್ ಎಕಾನಮಿ ಆಫ್ ಇನ್ ಡೈರೆಕ್ಟ್ ರೂಲ್ ಇನ್ ಮೈಸೂರ್ 1881–1947 ಪುಟ 43

7. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು 53

8. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು 56

9.ಅನಿತಾ ಎಮ್ ಎಸ್, ರಾಜರ್ಷಿ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಪ್ರಕರಣ ಸಮಿತಿ, ಮೈಸೂರು 2016, ಪುಟ 98 ಅದೇ ಪು 60–61

10. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು 58

11. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು 59

12. ಷೇಕ್ ಅಲಿ ಬಿ, (ಸಂ) ಸೆಬಾಸ್ಟಿಯನ್ ಜೊಸೆಫ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ (ಸಂಪುಟ 6), ಪ್ರಸಾರಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 2018 ಪುಟ 206

13. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು 60–61

14. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು 62

15. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು 63

16. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಎಸ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು 63–65